

Καθημερινή
Κυριακή 13-7-75

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΛΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ - ΣΕΦΕΡΙΑΔΗ

Οί κατακόμβες

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

«ΕΡΜΗΣ»

ΑΘΗΝΑ 1975

δουλειά της να άποκρυσταλλωθή σέ έργο άξιόλογο; Υποψιάζομαι ότι τό πρόβλημα της Λ.Μ.—Σ. είναι σέ τελευταία άνάλυση πρόβλημα ήθικό — στην πλατύτερη έννοια του όρου.

Και πιά συγκεκριμένα: **Κατακόμβες** δημοσιεύονται 25 πεζογραφήματα στην δομή και την έκταση — από μιάς σελίδας «εποχηνήματα» κάποιες άφοροί της ύψης, όπως τό «Πέρλ και Πίν» ή «Ο άρχάγγελος», ως πολύσελιδη και σχετικά «επιλοχία» νουβέλα «Αρχητέλος» οποία μαζί με τό άποσπασματικό αφήγημα τό «Μικρές θάλασσες Ιστορίες» είναι κατά την άποψη μου τά δύο πιά ώλοκληρωμένα κείμενα του τόμου. Μαζί με τό «Ερμής», ή τόση ποικιλία μορ-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟ του Άλεξ. Κοτζιά

φών και οι τόσες τεχνοτροπίες άναζητήσεις πού προαναφέρθηκαν ούσιαστικά συγκαλύπτουν άπλάς έπαναλαμβανόμενες παραλλαγές πάνω στό ίδιο μοτίβο: παντού, μόλις ζύσης λιγάκι την επίφάνεια, άπαντάς τό κορίτσι του Δορύκρατου και τό υπερτροικό έγώ του, άσχετο άν στό μεταξύ έχη γίνει ώριμη γυναικία. Παντού άπαντάς την ίδια τυπική διανοούμενη του πρώτου διηγήματος πού έχοντας πάρει τον έαυτό της στό σοβαρά ρέπει πρós τό έντυπωσιακό και την εκήχηση έχει πολλά γνωρίσματα της έλληνικής λογοτεχνικής δεκαετίας του '30 αυτό τό κορίτσι του Δορύκρατου.

Όπως όποτε, χαρακτηρίζεται από πνευματική άλαζονεία. Θεωρεί ότι άνήκει σέ μιά κάστα πού σου δίνει τό δικαίωμα να βλέπεις άφ' ύψηλου, με συγκατάβαση ή με περιφρόνηση, τον άμύητο πλησίον: «Μη σπαταλάς τόν έαυτό σου, δέν τ' αξίζουν τά σκουλήκια!» (σελ. 10). «Έπειδή δέν μπορούσαμε να ζήσουμε χωρίς όπιο, στραφήκαμε στίς όργανώσεις» (σελ. 15). Πιστεύει ότι μόνον οι όμοιοι της κάστας πάσχουν από «τή γάγραινα του άπόλυτου» (σελ. 16). Φυσικά, ύστερα τά χρόνια πετάνε, ή ψυχή και ό νους μεστώνουν, κι' έτσι πολλές σελίδες παρακάτω (στην 182, λόγου χάρη) ή άπλό-

τητα και ή ταπεινοσύνη έγκωμιάζονται με «άπόγωση» αλλά τουτό ακριβώς σημαίνει ότι ή ποιητική μεταβολή δέν ήτανε άρκετά βαθιά ώστε να εξαφανιστή ή ύπεροψία. Η στάση του μέλους της κάστας πού διαγράφεται από την άρχη κιόλας του βιβλίου έμμένει, λιγώτερο ή περισσότερο άσυγκάλυπτη, ως τό τέλος.

Και να ή ύπαγορεύει ή στάση αυτή στην παραρηχημένη πιά διανοούμενη ή άλλα λόγια, τά όσα άποκρυσταλλώμενα από τό σύνολο του βιβλίου μπορούν να συνοψιστούν σέ τρία σκέλη: Ένδοσκοπείται και άνακαλύπτει τό «ιαταιριότητα ματαιοτήτων» πού τό γνωρίζουμε βέβαια από τόν «Έκκλησιαστή», θλίβεται συνεχώς για τό έκ προοιμίου έρωτικό άνέφικτο· κατατρέχεται από άγχος τό όποιο εκφράζεται με κάποια νεογοστική ύπερβολή· θεάται έξ άποστάσεως τόν σημερινό κόσμο γύρω της και όπωσδήποτε πάντοτε άμέτοχη σχολιάζει από καθέδρας τόν κυκώνα και την τερατώδια πού διαβάσει κάθε ήμέρα ό άναγνώστης όποιοςδήποτε καλά πληροφορημένης έφημερίδας — σφαγές, βασανιστήρια, ύδρογονόδομες, υπερπληθυσμός, ολοκληρωτισμός, ήμπεριαλισμός, μυστικές ύπηρεσίες, ιδεολογικό κομφουζίο, ύποδαυλιζόμενη κατανάλωση, άφανισμός του περιβάλλοντος κ.τ.λ.

Όμως όλα τούτα τά συγκινητικά, τά δραματικά ή τά φοβερά σέ πολλές, σέ πάρα πολλές σελίδες του τόμου γλιστράνε από πάνω σου και φεύγουν δίχως να σέ άγγίξουν. Κάποτε, εδώ κι' εκεί, ανανδίνεται εκείνος ό επινοήρας πού έμψυχώνει τό γνήσιο έργο του λόγου και γεννάει τή μέθεξη. Γιατί λοιπόν αυτή ή άστοχία, άφού μάλιστα είναι πρόδηλο ότι και ή τεχνική της συγγραφής βελτιώνεται; Καταλογίζω την εύθυνη στό «σύνδρομο του Δορύκρατου», στην άπόσταση από τόν άνθρωπο και τά πράγματα όπου μόνη της τοποθετείται ή συγγραφέας με τή στάση της. Τό ίδιο σύνδρομο, θαρρώ, δέν της επέτρεψε να αντίληφθή τις καταστροφικές συνέπειες πού έχει ό άκαρος σχολιασμός όταν μάλιστα είναι και κοινότοπος. Να είναι παράδειγμα από τή σελ. 81:

«Μπροστά της προχωρούσε μιά γυναικία μ' ένα μικρό παιδί στην άγκαλιά. Είχε ριγμένο τό κεφάλαιό της πάνω άπ' τόν ώμο της. Ήταν χλωμό και άσχημο. Έμοιαζε καθυστερημένο, ίσως γιατί είχε στραβισμό. Κι' εκείνη του έλεγε «γύσταδες άγορίνα μου, ύσταδες πουλί μου;» και του χάιδευε την πλάτη». Ός εδώ λαμπρά, Σύμφωνοι; Όμως άμέσως στό συνέχεια ή καταστροφή: «Τίποτα πιά σπαραχτικό σ' όλόκληρο τόν κόσμο δέν ύπάρχει, τίποτα πιά σπαραχτικό από μιά μάνα πού λείει λόγια τρυφερά στό άσχημο, καχεκτικό παιδί της».

Μιά «συγγενής διαμαρτυρία», πού θα πρέπει να την ονομάσουμε «σύνδρομο του Δορύκρατου», βαραίνει τόν τόμο αυτό όπου ή Λία Μεγάλου - Σεφεριάδη παρουσιάζει συγκεντρωμένο τό πεζογραφικό της έργο μιάς περίπου δεκαετίας, δημοσιευμένο ως τώρα μόνο σέ περιοδικά και συλλογικές εκδόσεις. Τό πρώτο διήγημα του τόμου «Έντεκα γράμματα κι' ένα ύστερόγραφο», με τό όποιο έμφανίστηκε στό γράμματά μας από τό περιοδικό «Έποχές» στό 1966, είναι ή έκ προοιμίου — για λόγους ύπαρξιακούς, φιλοσοφικούς, ψυχοπαθολογικούς — κακορίζικη έρωτική σχέση δύο διανοούμενων νέων, του Δορύκρατου και της κοπέλας του. Κάποιες ώριμες χριστιανός ώφειλε να είχε ύποδείξει στην πολύ νέα τότε και άπειρη συγγραφέα, πού πραγματικά από τότε άποκαλύπτει στοιχεία θετικώτατα και εξέλιξιμα, ότι είναι έντέλει άδύνατον να γράψει σοβαρά και ένδιαφέροντα πράγματα όταν νομίζει πως μπορεί να βαφτίσει τόν ήρωά σου Δορύκρατο.

Φαίνεται ότι ή άναγκαία ύπόδειξη δέν της έγινε ή και άν έγινε ή συγγραφέας την άγνόησε. Άποτέλεσμα: έχουμε τώρα μπροστά μας ένα τόμο — δουλειά δέκα χρόνων — όπου ό ύπομονετικός και καλοπροαίρετος άναγνώστης παρακολουθεί με συμπάθεια τούς πειραματισμούς της Λ.Μ.—Σ., πάνω σέ τεχνοτροπίες διαφόρες — από την άποψη αυτή **Οί Κατακόμβες** είναι ένα δειγματολόγιο: ήμπεριοτισμός, συμβολισμός, άλληγορία, ήμπερεαλισμός, έσωτερικός μονόλογος, παραδοσιακή αφήγηση και ένίοτε κάποια μικτή γραφή διανθισμένη με τυπογραφικά «έμφέ». Χαίρεται ακόμη ό άναγνώστης όπου ό άναζητήσεως της συγγραφής άπολήγουν σέ κάποια λειτουργική επάρκεια: συνάμα, ώστόσο, διαπιστώνει ότι τό «σύνδρομο του Δορύκρατου» παραμένει ούσιαστικά άμετακίνητο από την πρώτη ως την τελευταία σελίδα του βιβλίου.

Έπιμνημόνιο τόσο στην άτυχη έπιλογή ενός ονόματος — πού και καθαυτή μετράει πάντα σ' ένα λογοτεχνικό κείμενο — όχι για να έντυπωσιάσω ή να είρωνευτώ αλλά επειδή πιστεύω ότι ή έπιλογή ενός τέτοιου ονόματος φωτίζει και μάς έπιτρέπει να διακρίνουμε καθαρά τό πλέγμα των άρνητικών δυνάμεων πού άποπνίγουν την πολύπλευρη πεζογραφική δωρεά της Λ.Μ.—Σ. ενιασθήσασα όχι συνηθισμένη, δωμένες «στιγμές», λεπτή παρατήρηση ίκανή να έπιλέγη καίριες μικρολεπτομέρειες μεγάλα καταναγάζουσες, στοχασμός όχι ιδιαίτερα πρωτότυπος όμως στη διατύπωση του συχαυό έξής, ένημέρωση στό διαδραματιζόμενο του κόσμου τούτου, εκφραστικό όργανο με έξαιρετες δυνατότητες. Τί έμποδίζει, λοιπόν, τή

Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου